L'ORDE BENEDICTI¹

Joan Prat

DEPARTAMENT D'ANTROPOLOGIA SOCIAL I FILOSOFIA
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI. TARRAGONA.

"Vet aquí la llei sota la qual vols militar; si pots observar-la, entra; si no pots, vés-te'n lliurement". *Regla de Sant Benet*, Cap. 58.

1. Història, orígens, fundació i expansió

L'iniciador dels benedictins fou Benet², anomenat Benet de Núrsia, per haver nascut a aquesta regió de l'Umbria italiana al segle VI. Benet era fill de família benestant i fou enviat a Roma per fer-hi estudis de Retòrica; però, desenganyat de l'ambient estudiantil, es va retirar a fer vida eremítica a Subiaco. Allí fou iniciat a la vida monàstica per un monjo, Romà -hom no pot fer-se monjo a un mateix-, i, al cap de poc temps, se li van aplegar els primers deixebles amb els quals va fundar la primera comunitat. Però, mentre a Subiaco els monjos vivien encara en petits grups, a Montecassino, la segona gran fundació, Benet organitzà i dirigí una única comunitat. Això s'esdevenia a la primera meitat del segle VI.

A Montecassino, sant Benet hi redactà la seva famosa *Regla*³. Però, i com han emfasitzat els tres informants, en cap moment va pretendre redactar una obra original, sinó que, seguint una tradició habitual en el seu temps (i que molts altres abats havien practicat abans), va escriure unes directrius de vida monàstica, una mena de reglament espiritual i material alhora, pensant sempre en els seus monjos. Així, es va basar en la tradició monàstica anterior, tant la d'origen oriental - Basili, Pacomi i els pares del desert- com l'occidental: Agustí, Cassià i, sobretot, en un autor

¹ Aquestes pàgines han estat redactades a partir de la transcripció de les entrevistes que vaig mantenir amb els pares Josep Mª Soler, Bernabé Dalmau i Jordi Castanyer, a Montserrat, del 6 a l'11 de febrer de 1993. Aquests tres informants, i també els pares Miquel Estradé i Basili Girbau, les informacions dels quals no he utilitzat en aquesta ocasió, van ser d'una afabilitat absoluta amb mi. Els ho agraeixo ben sincerament. A vegades, el to de l'informe es ressent d'haver emprat exclusivament fonts orals, que comporten una informalitat i una col·loquialitat en què es matisa poc, però això ha estat quelcom deliberadament volgut. Només en ocasions molt puntuals indico les referències bibliogràfiques que conec sobre determinats temes.

² Vegeu la vida de Sant Benet explicada per Sant Gregori el Gran (1989).

³ Vegeu Cassià Mª Just (1989) i també Miquel Estradé (1987).

enigmàtic que havia deixat escrita l'anomenada *Regla del Mestre*⁴. El resultat final fou, i malgrat que no era aquest l'objectiu, la redacció d'una Regla, que recollia la tradició més clàssica del monaquisme, però tan ben adaptada al seu context històric i cultural que esdevenia un bon instrument per organitzar el monaquisme del futur⁵.

No obstant això, durant aproximadament tres segles, els monjos que seguien la Regla de Benet de Núrsia, ho feien conjuntament amb altres regles monàstiques més o menys semblants, fins que un altre Benet, en aquest cas sant Benet d'Aniana (S. IX), va donar suport a la reforma monàstica que impulsava Lluís el Piadós. Un element clau d'aquesta fou la unificació de tots els monestirs de l'imperi carolingi sota una mateixa regla: la de sant Benet. Reformes posteriors van ser les protagonitzades per Cluny (S. X) i per sant Bernat (S. XII) reformador o creador dels Cistercencs, també anomenats els benedictins blancs.

Abans de l'arribada dels benedictins, a Catalunya, hi havia monestirs visigòtics que s'organitzaven a nivell intern mitjançant algunes regles com la de sant Fructuós de Braga o la de sant Isidor. Sembla que el primer monestir català que va adoptar la regla de sant Benet fou el de sant Esteve de Banyoles. A poc a poc es va anar estenent per totes les comunitats monàstiques de l'antiga Marca Hispànica. A Castella, la regla no va arribar-hi fins al segle XI. Actualment, i segons García M. Colombás (1971), la presència benedictina masculina a Espanya es troba a: Samos, Silos, Valvanera, Lazcano, El Paular, Santa Cruz del Valle de los Caídos, Leyre i Estibaliz. Alguns d'aquests monestirs tenen dependències i cases filials com les de Montserrat de Madrid, S. Clodio i Monforte de Lemos.

A Catalunya, el monaquisme benedictí masculí queda reduït a Montserrat, amb les seves dues cases filials del Miracle i Cuixà (aquest darrer al Conflent, Catalunya Nord), encara que també segueixen la Regla de Sant Benet els monjos minusvàlids de Santa Maria de Rafet⁶. La presència benedictina femenina és un xic més nombrosa i hom troba comunitats de monges a Sant Pere de les Puel·les, de Barcelona, a Sant Daniel de Girona, i també al monestir de Sant Benet, a la mateixa muntanya de Montserrat, que com a fundació benedictina és recent (1945). També hi ha benedictines a Manacor i a Puiggraciós⁷.

Montserrat és, indubtablement, el monestir més nombrós i important de Catalunya, i en l'actualitat integren la comunitat uns 115 monjos, dels quals uns 80 hi viuen fixos; la resta resideix

⁴ Aquesta regla és de la primera meitat del segle VI, la de Sant Benet seria de mig segle VI, per tant, és d'uns anys després. Sant Benet la coneix molt perquè en la seva regla en segueix una mica el pla, sobretot en els set primers capítols. Fins i tot en treu molts textos, però seleccionant coses, i després, des del capítol vuit fins al seixanta-sis s'hi inspira, i els últims capítols de la Regla són totalment originals i amb una orientació una mica diferent de la del Mestre". (P. J.M.^a.S., 8-II-93).

⁵ Vegeu, per una història general del monaquisme, Alexandre Masoliver (1978/80/81).

⁶ "Es una congregació fundada per un benedictí i segueixen la Regla de Sant Benet, només que encara no formen part de la Confederació benedictina, que és per a gent minusvàlida que té vocació monàstica i que en un monestir normal no hi pot entrar perquè no pot seguir els horaris, no pot seguir el ritme; i en canvi, aquí, és un estil de vida pensat per gent així. Que jo sàpiga, són tres o quatre monjos professors solemnes; després hi ha, em sembla que hi ha un o dos professors temporals i després hi ha uns postulants. Es una comunitat que comença, eh?". (P. J.M.^a.S., 8-II-93).

⁷ La *Història del monaquisme cristià* d'Alexandre Masoliver, dóna una referència exhaustiva dels monestirs dels Països Catalans que segueixen la Regla de Sant Benet. Diu així: "Totes aquestes publicacions són fetes d'una manera conjunta pels monestirs dels Països Catalans, tant masculins com femenins, és a dir, els de benedictins de Montserrat, Cuixà, el Miracle i Binicanel·la; els de cistercencs de Poblet i de Solius; els de benedictines de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona, Sant Benet de Montserrat, Sant Daniel de Girona, la Santa Família de Manacor i Santa Maria de Puiggraciós; els de cistercenques de Vallbona de les Monges, Santa Maria de Cadins de Salt i Santa Maria de Vallbona de les Monges, i els de cistercenques de l'Estricta Observança de Fons Salutis d'Algemesí i de Benaguasil (València). S'hi adhereixen, encara, els oblats benedictins de Binicanel·la, de Manacor i de Montserrat" (Masoliver, 1978:5-6. Vol.I).

al Miracle, a Cuixà, o bé estudien (o ensenyen) a la Universitat benedictina de Sant Anselm, a Roma, o bé en alguna altra universitat europea.

2. Doctrina i creences

No caldria ni dir que l'orde benedictí s'insereix, a un nivell general, dins l'Església Catòlica i Romana, i que constitueix, a un nivell més particular, una branca de l'espiritualitat cristiana monàstica occidental. El monaquisme⁸, segons un dels informants, es caracteritza, d'una banda, per una vida de pregària litúrgica i comunitària que detallarem en el moment oportú i, d'una altra, per la pregària personal: l'anomenada *lectio divina*. El procés s'inicia, com indica el nom, en la lectura de l'Escriptura, per passar, seguidament, a la *meditatio*, és a dir, una reflexió del text sagrat que hom compara i enllaça amb altres textos de l'Escriptura; la *meditatio* porta a l'*oratio*, que pot ser una petició, una oració d'acció de gràcies, etc.; la darrera fase és la *contemplatio*, un estat de silenci en el qual el qui prega deixa que el text i la pregària ressonin dins seu i il·luminin els seus comportaments i vivències. Però evidentment que això, la *lectio divina*, pot fer-la perfectament un ermità. L'especificitat benedictina, segons acord unànime dels informants, és la vida de comunitat "que vol dir compartir el que es té, el pregar junts, el menjar junts, el viure junts... Una colla de gent que t'agrada i dius: vull viure amb ells" (P. J.C., 10-2-93). Aquesta vida de comunitat dóna un aire de "vida de família" a l'existència del monjo benedictí, ja que aquest no professa per a una determinada congregació, sinó que ho fa en una comunitat, en una casa concreta en la qual viurà fins a la mort (sempre que no tingui problemes o dificultats especials de salut)⁹.

La vida de comunitat implica, a més a més, l'acceptació voluntària d'una jerarquia i una autoritat que es personifiquen en la figura de l'abat. "De fet -assenyala un dels informants- *sant Benet defineix els monjos que viuen en comunitat com aquells que militen -diu- sota una regla i un abat, voluntàriament*". L'obediència que el monjo deu al seu abat és, però, una "obediència dialogada"¹⁰ que, tanmateix, és una conseqüència del gran respecte que sentia Benet de Núrsia per les persones i que ve exemplificat per la seva consideració envers els joves, els vells i ancians, els hostes, etc.

Un altre aspecte de l'especificitat benedictina és l'obertura dels seus monestirs -i el de Montserrat en concret- vers l'exterior i la propiciació del contacte amb la gent, com veurem més endavant.

Finalment, els tres informants van emfasitzar, a un nivell més doctrinal, el caràcter cristocèntric de l'espiritualitat benedictina, enfront d'altres opcions de viure la religió i la pietat

⁸ Diferents reflexions sobre el monaquisme es poden trobar a: Timiadis, E., *Ser monjo. Un retrat del monaquisme ortodox*, Publicacions del l'Abadia de Montserrat, 1987; Alsina i Ribé, M., *Saviesa d'un home de Déu*, XV centenari del naixement de Sant Benet, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981; Altisent, A., *Reflexiones de un monje*, Salamanca, Ed. Sígueme, 1990, o bé en els textos esmentats anteriorment a la nota 3, del P. Miquel Estradé (1987) i Cassià Mª Just (1989).

⁹ Un informant ho expressava així: "...quan un entra en un monestir en principi professa per aquell monestir, per quedar-se sempre allí, és un compromís amb la comunitat concreta". (P. J.Mª S., 8-II-93).

¹⁰ "O sigui que si el superior et mana una cosa i (a) tu et sembla que allò no és el que has de fer, pots, tens dret, dir-fem, a exposar el teu criteri i les teves objeccions i el superior te les ha d'escollar i les ha de valorar. Després (Sant Benet) dirà que, si malgrat tot, el superior continua manant, doncs que un obeeixi i que Déu ja l'ajudarà" (P. J.Mª S., 10-II-93).

3. Organització: articulació general de l'orde

Si recordem que l'objectiu de sant Benet no era tan fundar una congregació monàstica nova com proporcionar unes normes bàsiques per governar uns monestirs concrets, no ens estranyarà que l'estructura organitzativa actual dels benedictins tingui molt poc a veure amb allò que havia previst el fundador. Aquesta organització va gestar-se, fonamentalment, com assenyala un informant, a l'època medieval tardana, i va acabar de cristal·litzar al segle passat, durant el pontificat de Lleó XIII.

El conjunt de monjos i monges d'arreu del món -que algunes enciclopèdies calculen en uns 12.000- formen la **Confederació benedictina**, que encapçala un **Abat primat**. Aquesta figura -una mena de "primus inter pares"- fou creada el segle passat per centralitzar i unificar el diàleg entre la Santa Seu i el món benedictí, a través d'un únic interlocutor vàlid, com tenien ja algunes altres congregacions religioses. L'abat primat presideix i coordina l'orde, però no té autoritat directa sobre cap monestir llevat de la comunitat formada per estudiants i professors benedictins d'arreu del món de Sant Anselm de Roma, de la qual ell és l'abat¹².

A la Confederació benedictina hi pertanyen totes les **Congregacions**, que en els nostres dies són en nombre de vint-i-una¹³. Cada congregació té al davant un **Abat president**, que és elegit per un període de vuit anys, pels superiors dels monestirs independents que pertanyen a aquella congregació i per una representació de monjos (aproximadament és un compromissari amb dret de vot per cada cent monjos o bé un monjo per cada monestir). Aquest abat president tampoc no té autoritat directa sobre els monestirs, però sí que hi té una certa influència. Per exemple, té el dret a passar **visita canònica** i aleshores està investit de certes atribucions. Tanmateix, l'abat president és l'autoritat superior a la qual cal recórrer per damunt de l'abat propi i també és interlocutor directe d'aquest darrer. Dues vegades a l'any, els vint-i-un abats presidents es reuneixen amb l'abat primat, i és en aquestes reunions on s'elabora i es coordina la política eclesiàstica que regeix el món benedictí.

Les congregacions acostumen a tenir un abast geogràfic de tipus nacional/estatal, però aquest principi s'aplica amb una relativa laxitud. Per exemple, una congregació típicament francesa és la de Solesmes, que té, però, algunes cases d'Espanya com els monestirs de Silos, del Valle de los Caídos i de Leyre. També pertanyen a Solesmes alguns monestirs de la zona francòfona del Canadà i algun monestir africà situat en algun país que fou colònia francesa. Alemanya, en canvi, compta amb tres congregacions; dues són estrictament nacionals -la **Congregació Bavaresa** i la de Beuron,

¹¹ Cap dels informants va referir-se a la vida ascètica que du el monjo benedictí. Si que ho fa, en canvi, García M. Colomés amb les paraules següents: "Pese a sus posibles adaptaciones a otros estadios de vida, la espiritualidad benedictina es esencialmente una forma de espiritualidad monástica. Esto implica, entre otras cosas, que de gran importancia a la ascesis: la renuncia, la abnegación, el esfuerzo constante por realizar la total purificación del alma". I una mica més endavant continua: "La espiritualidad benedictina es monástica y, por consiguiente, contemplativa. En todos los estadios de la ascensión espiritual concede a la oración un lugar realmente central. La oración, en su doble aspecto comunitario y privado, es la vida misma del monje". (Colomés, Op. cit., 36-37).

¹² Sant Anselm es va fundar l'any 1888 i es sosté gràcies al conjunt de monestirs de la Confederació que li proporcionen fons, professors i alumnes.

¹³ Els monestirs femenins, de monges benedictines (...) tenen una organització molt més complicada que la dels monjos, perquè hi ha alguns monestirs que formen part de les congregacions masculines, i hi ha altres monestirs que estan organitzats en federacions (...) i aquestes no depenen de cap altra congregació (...) És una organització més complicada la de les monges, però totes formen part de la confederació benedictina" (P. J.M. S., 8-II-93).

a Suàvia-, mentre que la tercera, la de Santa Otilia, és una congregació missionera que té cases a Llatinoamèrica, a l'Àfrica i a l'Àsia. La més internacional de totes les congregacions és la de Subiaco, a la qual pertany Montserrat i que està escampada arreu del món. A més, és de les més grans pel que fa al nombre de monjos, i per ajudar l'abat president en la seva tasca de supervisió dels monestirs i facilitar les visites canòniques, compta amb la figura del **visitador**. Aquest és el responsable d'una **província** (és a dir, les grans congregacions estan dividides en províncies per facilitar-ne la governabilitat). Hi ha, doncs, una província hispànica, que inclou monestirs de la península, però també en té tres a l'Amèrica llatina. Cada visitador té el seu propi consell, integrat pels superiors de la província, que es reuneixen en capítol provincial. Semblantment, els visitadors provincials¹⁴ es reuneixen dues vegades cada any amb l'abat president, de la mateixa manera que els vint-i-un abats presidents es troben amb l'abat primat, també, dos cops l'any.

Aquest organigrama de congregacions i províncies està fonamentat en lligams històrics i geogràfics i les relacions d'ajuda mútua són corrents. Però l'objectiu darrer de tota l'estructura és preservar i protegir la independència de cada monestir, que, com ja s'ha dit, és la cèl·lula bàsica i fonamental de la vida del monjo benedictí.

Cada monestir té dos textos legislatius que en regulen el funcionament: la **Regla** i les **Constitucions**. Evidentment que aquests textos s'inspiren en un altre text bàsic -l'Esclatua- que conjuntament amb les directrius bàsiques dictades per l'Església Catòlica, forneixen el marc global de referència. Les constitucions actualitzen la Regla i cada congregació en té unes de pròpies. En general, són força semblants, però pot haver-hi diferències de detall pel que fa a una congregació o una altra. Tanmateix, les constitucions es revisen periòdicament en els Capítols generals (les reunions de tots els superiors i alguns representants dels monjos) i es poden modificar, sempre però, amb una majoria de dos terços dels vots favorables.

Cada monestir és regit per un abat (de l'arameu: **abba** = pare), que és elegit per tota la comunitat¹⁵, normalment per un temps indefinit, i dirigeix el monestir d'acord amb la Regla i les constitucions. Aquest darrer text fixa a l'abat una data límit -75 anys- per presentar la dimissió del seu càrrec. De totes maneres, cada quatre anys, i coincidint amb la visita canònica que efectua l'abat president o l'abat visitador, sempre acompanyats d'un co-visitador, hom fa una avaluació de la gestió abacial per veure si aquesta s'adequa o no a allò que estableixen les constitucions i que els monjos esperen d'ell.

L'abat, per governar el monestir, tria un **prior**. El prior és un càrrec de confiança de l'abat, i aquest escull la persona que li sembla idònia, per un temps indefinit. És el seu braç dret i el qui el supleix en la seva absència. En casos grans, com Montserrat, el prior sol encarregar-se d'aquells aspectes relacionats amb l'organització material del monestir, mentre que l'abat es reserva per a ell el contacte més personal amb els monjos, així com la representació externa. Semblantment, l'abat compta amb dos consells d'assessorament: el **Consell de Comunitat** i el **Consell de Degans**. El primer està format per tots els monjos que són professors solemnes o perpetus, i l'abat està obligat a convocar-los per consultar un seguit de temes que ja vénen explicitats a les constitucions. El consell de comunitat sol convocar-se sempre que cal, dos o tres cops durant l'any, i el vot que la comunitat emet pot ser deliberatiu o consultiu, segons els casos o els temes tractats. Independentment que l'abat estigui obligat o no a seguir el vot comunitari, hom aconsella que es propiciï una estructura de diàleg i de responsabilitat entre l'abat i la comunitat, que afavoreixi unes directrius de govern compartides.

En segon lloc, hi ha el **Consell de Degans**, del qual, a més de l'abat, en formen part dues persones per raó del seu càrrec: el prior i el majordom. El **majordom** és l'administrador del

¹⁴ L'actual visitador de la província hispànica és el P. Cassià Just, ex-abat de Montserrat.

¹⁵ L'elecció és sempre presidida per un monjo de fora del monestir, per garantir una transparència electoral absoluta.

monestir i també és un càrrec de confiança de l'abat que aquest nomena per temps indefinit. La resta de membres del Consell de Degans són elegits a parts iguals, per l'abat i per la comunitat respectivament. Hom intenta que en aquest consell hi figurin els representants dels diversos sectors del monastir, el cap de la pastoral, el mestre de novicis, el prefecte de júnors, el prefecte de l'Escolania, etc. Per tant, si aquests són els representants de l'abat, la comunitat té dret a elegir un nombre idèntic -a Montserrat són deu degans¹⁶- que es renoven, en votació, cada tres anys.

El consell de degans se sol reunir cada setmana o cada quinze dies; les reunions acostumen a durar hores i, com en el cas del consell de comunitat, l'abat està obligat a presentar determinats temes a la consideració i valoració del consell de degans, mentre que altres són purament d'assessorament i l'opinió dels membres del consell no l'obliga¹⁷. Les reunions del consell de degans són formals -amb ordre del dia, amb un secretari que redacta les actes, etc.- i les seves decisions constitueixen un òrgan de govern normal de la comunitat.

Sintetitzant: com es pot veure, l'estructura organitzativa del món benedictí té un cert caire piramidal i en els diferents nivells es reproduïen les mateixes estructures o molt semblants: una autoritat (abat primat, abat president, abat d'una comunitat), elegida democràticament, que disposa d'uns consells per assessorar-se i prendre decisions que afecten el govern del col·lectiu que li està encomanat.

Però a més a més d'aquests aspectes d'organització de la vida comunitària, cal no oblidar un altre aspecte important com és el del guiatge espiritual, que habitualment se centra en la figura del pare espiritual. En una comunitat, a més d'un pare espiritual nat, que és l'abat, hi ha altres figures com la del mestre de novicis o el prefecte de júnors que aconsegueixen una funció de guiatge espiritual pels monjos que s'estan formant, com més endavant veurem. Després d'aquestes etapes de formació i d'iniciació institucionalitzades cada monjo s'escull, voluntàriament, un conseller que l'ajudi a avançar en la seva vida interior i li faci de pare espiritual. Però sobre aquest darrer tema no hi ha cap mena de regulació ni prescripció.

4. Forma de vida: rutines quotidianes, organització interna i economia

La quotidianitat en el monestir ve marcada per uns actes de comunitat, que bàsicament són els dos àpats principals i els actes de pregària conjunta. Són aquests els que estructuren la vida dels monjos.

A Montserrat, es lleven a les 5:30 i a les 6 es troben per a la primera pregària comunitària anomenada *Matines*. Com totes les pregàries comunitàries, és sobretot a base de salms i lectures.

¹⁶ De totes maneres hi ha una lleugera descompensació. Un informant ho explicava així: "A Montserrat hi ha deu degans. D'aquests deu, dos ho són ja pel càrrec (...) En queden vuit més. D'aquests vuit, per estatuts nostres, de la Congregació de Subiaco, la meitat els escull la comunitat i la meitat l'escull l'abat. Els polítics dirien que (...) per tant, el consell està format per onze persones, però que l'abat en té màxim d'oposició diríem quatre, perquè els altres són ell, i els altres sis, són quatre buscats per ell, més el prior i el majordom (...) Ah!, i són escollits per tres anys. Cada tres anys hi ha una nova elecció, o sigui que tots cessen i, per tant, s'elegeix, encara que tots poden ser reelegits. Sol sortir, en principi un consell una mica representatiu de la comunitat; a vegades més, a vegades menys... Malgrat que uso conceptes polítics, evidentment, un monestir no es regeix per aquest patró". (P. J.C., 11-II-93).

¹⁷ Hi ha alguns afers que l'abat no pot decidir-los sol, sinó que necessita el vot, a vegades consultiu, però a vegades deliberatiu, del consell. Per exemple, "quan s'ha de fer una despesa que passi d'una certa quantitat, que està estipulada...L'abat té un marge per decidir ell sol, però a partir d'una quantitat l'ha de decidir amb el consell de degans. I es vota. I a partir d'una certa quantitat, encara més alta, es necessita el vot de tota la comunitat. El proposa, però tota la comunitat vota. Quan un monjo ha d'entrar, per exemple, per la professió simple, el mestre de novicis primer ho presenta al consell de degans, i el consell de degans vota, i si surt endavant, aleshores es passa a la comunitat. O sia, hi ha afers en què té poder deliberatiu el consell de degans". (P. J.C., 11-II-93).

En finalitzar, el monjo disposa de tres quarts d'hora de pregària personal que pot dur a terme a l'habitació, a l'església o, quan fa bo, al jardí... A les 7:15 els dies de cada dia i a les 7:30 els festius¹⁸, hi ha la segona pregària: les **Laudes**. Després esmorzen. Actualment, l'esmorzar és de tipus "self-service" i, per tant, no hi ha una hora fixa per anar-hi, però normalment és sempre abans de les 8, hora que assenyalava el començament de les activitats laborals. Aquestes, que més endavant detallarem, duren fins a les 10:45, en què hom es prepara per a la missa conventual, la pregària més important del dia, que comença a les 11. Després dels 3/4 d'hora o una hora que dura la missa, s'inicia una altra estona d'estudi o de treball fins a les 13:30, hora de dinar. Els àpats comunitaris s'efectuen en silenci i escoltant la lectura que, en veu alta, un monjo fa per als altres¹⁹. El dinar s'acaba a les 14 i durant una hora disposen de temps lliure. Els monjos el dediquen a passejar pel jardí, a llegir el diari, a fer la migdiada, o bé a jugar al parxís o al dòmino, etc. A les 15, hi ha una pregària curta, d'uns cinc minuts llargs, que es realitza a la sala capitular i que rep el nom de **Nona**. Immediatament es reprèn el treball, i ara fins i tot aquells que com els novicis o júnors dediquen molt més temps a l'estudi que no pas a un treball específic, realitzen una tasca de tipus més o menys manual. A mitja tarda, hom pot interrompre el que està fent i prendre alguna cosa -una mica de cafè, te, o el que sigui- com a berenar. A les 18:45 hi ha les **Vespres** i després d'aquest rés, que sol acabar entre les 19:15 i les 19:30, comença una estona de lectura espiritual que cadascú fa on vol. A les 20:15 hi ha el sopar, també en silenci i lectura (els diumenges i festius amb música clàssica), i tot seguit mitja hora de recreació en què tota la comunitat es troba a la mateixa sala i un dels informants defineix com a "*estona per compartir*". Sovint es divideix en dues parts; la primera té un caràcter més informal, mentre que la segona es reserva per a la informació: o bé és l'abat qui parla i dona alguna notícia, o bé pot ser algun monjo que ha tornat d'un viatge, o ha fet un curset o qualsevol altra cosa, el qui n'informa a la resta de la comunitat. A les 21:15 hi ha **Completes**, el darrer rés, amb el qual s'acaba la jornada. Després, uns se'n van a dormir i els altres es queden una estona més llegint o pregant.

Aquest és l'horari comú, amb l'excepció dels dijous i els diumenges. Aquests dos dies, els monjos tenen la tarda lliure, per la qual cosa el rés de nona (a les 15) queda substituït pel de **Sexta**, que es fa a les 13:30, immediatament abans del dinar. Així, quan acaben, ja se'n poden anar a caminar per la muntanya o a fer el que sigui. L'horari es trastoca totalment durant els deu dies de vacances que tenen els monjos durant l'any, que s'aconsella que facin fora del monestir²⁰.

Dins l'horari que acabem de veure, un bon nombre d'hores es dediquen al treball personal - o "*els treballs*" com puntualitzava un dels informants tot assenyalant que cada monjo aconsegueix més d'una tasca- en el monestir. D'una banda, hi ha els serveis de comunitat, que impliquen les neteges d'una part de la casa, els torns per servir el menjador, els torns per atendre la porteria, els serveis pastorals, ja siguin els sacerdots de la basílica o els derivats de l'atenció als pelegrins i als hostes, etc. D'altra banda, hi ha el treball professional pròpiament dit, que segons el mateix informant gira a l'entorn d'allò que se'n podria dir: "*divulgació intel·lectual*". Malgrat que són pocs els qui donen classes fora del monestir (i concretament a la Facultat de Teologia de Barcelona), en

¹⁸ Les matines dels dies festius són una mica més llargues, la qual cosa explica el quart d'hora de diferència.

¹⁹ Només a les festes molt assenyalades -Nadal, Pasqua, la Mare de Déu de Montserrat o també quan s'escau el sant d'algun monjo- hom pot parlar, després d'una estona breu de lectura. Aquestes lectures són variades: història, biografies...

²⁰ "Les vacances són lliures, però recomanat que es faci en grups de monjos, de 4 o 5, i doncs hi ha qui agafa una tenda i se'n va al Pirineu i qui se'n va simplement al Miracle, que és una casa depenent d'aquí, o (a) alguna casa de pagès que tenim aquí, a la vora; diríem, hi ha deu dies de trencar aquest ritme, a l'any (P. J.M. S., 8-II-93). Cada grup -ens explicava un altre informant- disposa d'un petit pressupost que pot destinar a fer allò que li vingui bé: anar a la muntanya, a la platja, o bé de visita cultural o, senzillament, instal·lar-se en un altre monestir com pot ser Poblet, Cuixà o el ja esmentat del Miracle, per canviar d'aires.

canvi, són nombrosos els qui es dediquen a activitats relacionades amb el món de les publicacions; o bé a la preparació de conferències i cursos de tota mena, dins i fora del monestir; força d'altres es dediquen a l'ensenyament, ja sigui a l'escolania, però també al noviciat o al juniorat, amb un pla d'estudis relativament complex com veurem més endavant. Els treballs específicament manuals són poc corrents i en l'actualitat queden reduïts als dels monjos que s'ocupen del taller de ceràmica, que sembla hom tancarà aviat.

Altres aspectes de la quotidianeïtat monàstica que han aparegut a les converses amb els informants són: els espais i el seu ús, el vestit, l'atenció mèdica, el menjar i l'economia.

Un dels informants distingia tres menes d'espai dins el monestir: una primera zona, de lliure circulació i destinada a l'acolliment de la gent. Inclou les sales i rebadors de la porteria i de l'hostatgeria amb les seves dependències dedicades a reunions i conferències, a més de les habitacions pròpiament dites. En segon lloc, hi ha una zona d'accés més reservat, però també accessible als hostes o convidats, que inclou el jardí, el cor superior, el menjador dels monjos, la biblioteca amb els seus despatxets per als investigadors i, lògicament, els passadissos interns, que permeten anar d'un lloc a l'altre²¹. Finalment, hi ha un tercer àmbit, reservat exclusivament als monjos i que, si no és per motius més que justificats (el metge que necessita visitar un monjo malalt a la seva cel·la o l'operari que hi ha d'entrar per fer una reparació imprescindible), és de clausura estricta²². En aquesta zona hi ha les cel·les monàstiques que, en el cas de Montserrat, a diferència d'altres monestirs, estan repartides en diferents indrets del monestir. Així, cada monjo té la seva habitació pròpia i, a pesar que aquestes poden ésser més grans o més petites segons l'època en què foren construïdes, el mobiliari i la decoració acostuma a ésser semblant: un llit, una tauleta de nit, una taula d'escriptori, una o dues cadires o bé un "silló de frare", i una estanteria que cada monjo s'arregla al seu gust. Si el monjo realitza algun tipus de treball intel·lectual, acostuma a tenir-hi un ordinador (que ha substituït les antigues màquines d'escriure), i un nombre de llibres molt més elevat que no pas aquell que té l'habitació per dormir-hi, però no per treballar-hi. Totes les habitacions tenen lavabo; algunes més recents, lavabo i dutxa, i les que s'han construït darrerament disposen de bany sencer. A mesura que es van renovant es procura que totes tinguin aquests tres elements.

La indumentària normal del monjo dins el monestir és l'hàbit, i aquest és el vestit habitual a les reunions de comunitat. Els professors solemnes es posen la cogulla per anar a les pregàries comunitàries o a l'eucaristia, i els que són sacerdots i concelebrants porten túniques blanques, casulles o altres vestits litúrgics. A l'àmbit del treball, és normal que el monjo es posi un guardapols (sobretot per fer neteja o bé en el taller de ceràmica), i els que treballen a la seva cel·la poden anar amb hàbit o sense. Per sortir del monestir vesteixen de paisà.

El monestir compta amb un taller de sastreria, que porta un monjo, encarregat de confeccionar els hàbits i de proveir de les peces de roba habituals -camises, jerseis, roba interior- la comunitat. Al servei de sastreria hi ha les talles més comunes. Però, si un monjo necessita un "trajo", ho comunica a sastreria o bé a majordomia, que li donen els diners necessaris per comprar-se'l al seu gust. Una altra via per a l'equipament personal són els regals de familiars i amics. De totes maneres, el procediment de l'obsequi no s'encoratja gens, pel perill de divisió que podria representar dins de la comunitat: els que tenen parents i amics anirien més ben vestits que no pas aquells altres que no en tenen, o si en tenen, són menys generosos.

²¹ Un dels informants assenyalava la conveniència que els espais col·lectius -jardí, claustres, etc.- siguin de grans dimensions, per no sentir-s'hi "enxubats".

²² "Això també depèn de monestirs, que és més o menys estricte segons les cases. Aquí a Montserrat, com que és una comunitat gran, però que, a més a més hi ve molta gent i que si no controlem una mica, fàcilment la gent es fica dintre quan veuen porta oberta, doncs, potser ho tenim una mica més estricte, eh? perquè també la casa és més gran i és més fàcil de passar-hi incontrolat" (P. J.M. S. 8-II-93).

Pel que fa a l'assistència sanitària, el monestir està afiliat a una mútua que està especialitzada en el món religiós. Aquesta mútua contracta serveis a altres mútues i cobreix aquells incidents que, com són les operacions o les estades a hospitals per motiu de malalties greus, no es poden resoldre dins del monestir. La comunitat disposa d'una infermeria, a la cura d'un monjo infermer, que s'ocupa de distribuir els medicaments que ha receptat el metge, de posar injeccions, etc. Però també compta amb unes habitacions a les quals són traslladats aquells monjos que tenen una malaltia llarga o bé que requereixen d'unes atencions especials. La infermeria té uns avantatges suplementaris, ja que el monjo malalt pot connectar amb tots els actes de pregària de la comunitat; també és més fàcil que rebí la visita d'altres monjos, o bé de familiars i amics que no podrien visitar-lo a la cel·la. Tanmateix, els monjos compten amb l'assistència de tres metges que pugen a Montserrat tres dies per setmana: dimarts, divendres i dissabte. Dos són metges de Monistrol, són joves i treballen en equip. L'altre metge, el que visita els dissabtes, és més gran, viu a Barcelona i porta més de trenta anys pujant regularment per atendre els seus malalts, que normalment són monjos grans. Un cop al mes, hi ha el servei d'una podòloga per a aquells que ho requereixin. El mecanisme de funcionament és molt semblant per a tots els casos: qui necessita visitar-se, s'apunta a una llista que és a la infermeria i és avisat puntualment per l'infermer en el moment oportú. Per a casos d'urgència hom pot recórrer al servei mèdic del santuari, que atén els pelegrins i els treballadors. Finalment, hi ha un monjo que és metge i que, si bé no exerceix habitualment, continua col·legiat, i en un moment concret pot prendre les decisions professionals que calguin, així com aconsellar l'infermer en situacions de dubte.

En el terreny de l'alimentació, els benedictins, diferentment al que passa en altres ordes com els cartoixans o els de la Trapa, no tenen prescripcions concretes ni prohibicions especials. Fan abstinència tots els divendres de l'any i dejunen els divendres de Quaresma, però aquest dejuni té un caràcter més individual que no pas comunitari. L'informant que va parlar més d'aquest tema assenyalava que el menjar del monestir és un menjar casolà, sempre i quan pugui considerar-se casolana una alimentació que elaboren uns cuiners professionals que, a més a més, cuinen per a una mitjana de 160 o 170 persones cada dia (80 o 85 monjos, 50 escolans i de 40 a 50 hostes). Malgrat aquestes característiques puc dir, per pròpia experiència, que les dietes són equilibrades, ben fetes i saboroses.

I amb això arribem als aspectes econòmics pròpiament dits: "*Una part essencial de la vida del monjo és la comunitat de béns*", ens deia textualment un dels informadors: "*Es a dir -continua- que quan un monjo amb el seu treball guanya alguna cosa va a una caixa comuna, i quan el monjo necessita alguna cosa es treu d'aquesta caixa comuna*". Als honoraris que hom obté directament o bé a través de les publicacions (les publicacions compten amb una empresa pròpia), cal afegir-hi els donatius que el santuari obté dels fidels. "*Aquí -ens deia un altre informant amb un deix irònic- la persona que es guanya més bé la vida és aquell escolà que hi ha pujant a la Mare de Déu...*". Es referia a la imatge d'un escolà que porta una caixa per dipositar-hi almoines i que està situat just abans de les escales del cambril de la Verge. Un altre capítol d'ingressos relatius és el de l'hostatgeria, en la qual hom paga el preu simbòlic de 2.200 pessetes per la pensió completa, la qual cosa acostuma a proporcionar uns lleugers beneficis. De totes maneres, l'hostatgeria es planteja més com un servei que el monestir ofereix, que no pas com un negoci i, per tant, hom tolera les pèrdues que alguns anys pot generar, sempre que no siguin alarmants.

Però Montserrat és un món massa complex com per gestionar-se pel que podríem dir-ne una economia domèstica d'entrades i sortides. I així existeix una empresa -l'Agrícola Regional S.A.- controlada majoritàriament pels monjos, que és l'encarregada d'administrar els recursos que generen les instal·lacions del santuari -restaurant, frankfurt, bars, tendes de records, etc.- i també

les quantioses despeses de personal i pagament de serveis que el mateix funcionament implica²³. La direcció de l'empresa va a càrrec d'un empresari que està al capdavant del consell d'administració, i el pare majordom -monjo que està pràcticament alliberat de qualsevol altra tasca- és el representant de la comunitat en aquest consell. Altres serveis del santuari, com per exemple el pàrquing, depenen del Patronat de la Muntanya de Montserrat, que és una entitat supramunicipal en la qual hi ha representants de les diferents administracions -la Generalitat, a través de les conselleries de turisme i mitjans de comunicació, governació, cultura, política territorial, agricultura, ramaderia i pesca, i comerç, consum i turisme; les quatre diputacions, el govern central, els quatre ajuntaments que volten la muntanya, els tres presidents dels consells comarcals, i tres representants laics del monestir- i la seva funció principal consisteix en la gestió del territori que ocupa la muntanya. Finalment, per obres puntuals, però de gran abast, com poden ser les que actualment s'estan duent a terme per millorar la taulada de la basílica, hom s'acull als ajuts concedits pels Serveis del Patrimoni Artístic de la Generalitat, que lògicament té els seus programes d'inversió i millora en diversos indrets considerats de patrimoni nacional²⁴.

Però, malgrat el que pugui semblar a l'espectador extern, i així conclou el tema un dels informants, les finances montserratines sovint estan en números vermells i l'única manera de tirar endavant el monestir i l'abadia és a base d'emprèstits i crèdits que cal demanar cada any.

5. La iniciació o "com s'arriba a ser monjo"

"Els monestirs ni fem mai propaganda vocacional ni anem a pescar gent, ni tenim cap estructura per captar vocacions... Simplement és la gent que ve". Amb aquestes paraules encetava el tema un dels informants. Així, quan algú es planteja la possibilitat de fer-se monjo perquè en té ganes i considera que té vocació truca a les portes del monestir i hom el dirigeix al mestre de novicis, que és l'encarregat per l'abat de conduir les primeres passes del candidat a ser monjo²⁵. El mestre de novicis hi manté una sèrie d'entrevistes i avalua si aquest busca realment la vida monàstica i si té qualitats per entrar al monestir. Tots els informants insisteixen que es tenen molt en compte els criteris que va donar sant Benet quan deia que quan hom truca a la porta demanant per fer-se monjo, que tardin uns quants dies a obrir-la i que, mentre, s'espera fora. Per bé que la situació és metafòrica, si que des del moment en què un individu declara que es vol fer monjo fins que se l'accepta, com a mínim passa un any²⁶. Durant aquest temps se segueix un altre consell

²³ Entre aquest personal cal comptar-hi les dones que fan les feines de neteja a l'hostatgeria, els cuiners del monestir, a més a més de tot el personal de serveis del santuari.

²⁴ Semblantment, la Biblioteca del Monestir, per exemple, pot acollir-se a les subvencions que la Generalitat otorga a les biblioteques públiques o municipals. Un dels informants ho explica així: "perquè les ajudes que fa la Generalitat són les mateixes que fan en altres llocs; si convoquen uns ajuts per biblioteques, naturalment, la d'aquí també s'hi apunta i si toca mig milió per comprar no sé què, doncs, molt bé, però també pot tocar a l'Espluga de Francolí... I qui diu això diu altres coses d'aquest tipus". (P. J.C., 11-II-93).

²⁵ "El mestre de novicis...com ho diria, jo?...és el que ensenya a viure com a monjo i, per tant, que fa una mica de pare espiritual en els primers anys de ser al noviciat. D'altra banda, també és el que juntament amb l'abat fa una mica de selecció de candidats quan un ve a demanar per fer-se monjo (...) I el prefecte de júnior és, diríem, una mena de mestre de novicis per a aquells que han acabat el noviciat i encara estan en període de formació". (P. J.M. S., 8-II-93. L'informant és mestre de novicis actualment).

²⁶ "Si es veu que hi ha possibilitats d'entrar, doncs també és millor d'ajustar una mica la situació professional o estudiantil, o a vegades fins i tot militar de l'individu, és a dir, que si entra al monestir i abans tenia uns estudis per acabar, doncs que els acabi. I això es va fent a través d'una progressiva integració en la vida de comunitat" (P. B.D., 8-II-93).

de sant Benet: que més aviat hom posi objeccions al candidat i que se li faci avinent que la vida monàstica implica sacrifici i renúncies. L'aspecte complementari consisteix a esbrinar, fins on sigui possible, si realment el candidat té vocació i va al monestir per donar-se a Déu i no ho fa per altres motius com, per exemple, perquè està sol, o sense feina, o senzillament perquè l'atreu la música que hom fa a Montserrat, o bé fins i tot arrossegat per motius més o menys patològics. Quan sembla clar que el candidat està disposat a viure una vida de comunitat, a acceptar l'obediència que tot monjo ha d'acceptar i a acontentar-se amb les coses petites i intrascendents que trobarà al monestir, o sigui, quan tot sembla indicar que té vocació, se li passa un test psicològic per avaluar la seva maduresa personal ("una persona desequilibrada difícilment podrà viure així, o certs tipus de patologia patiran i faran patir els altres, no?"). Mentrestant, el candidat manté una nova tanda de conversacions amb els membres del que se'n diu el **Consell de formadors**, que integren l'abat, el prior, el mestre de novicis i el prefecte de júnors, i s'entrevista amb ells, per separat.

Si l'avaluació és positiva -i això ho reflexionen conjuntament els integrants del consell de formadors- l'admissió acostuma a fer-se al mes de setembre, l'inici de curs, i el candidat entra com a **postulant**²⁷. "*Postulant vol dir que un viu al monestir com si fos monjo, però que, en qualsevol moment, se'n pot anar o se li pot dir que se'n vagi amb total llibertat per part d'ell i per part nostra...*" (P. J.Mª S., 8-II-93). La durada del postulantat és imprecisa -un mes o uns pocs mesos- i es pot allargar o escurçar segons l'edat i el grau d'adaptació del candidat. Aquest continua vestint de seglar. Després d'un informe favorable del mestre de novicis²⁸ i del consell de degans, comença el noviciat, període fix i ben delimitat tant per les constitucions com pel dret canònic. El noviciat, que a Montserrat dura dos anys, consisteix en un procés de formació intens, en un procés iniciàtic diríem en llenguatge antropològic, en què la comunitat "li dona l'hàbit" i li permet d'inserir-se en la seva vida, però, encara sense un compromís definitiu. Tanmateix, durant aquests dos anys es procura que el neòfit se centri sobre ell mateix, que prengui consciència del nou estil de vida "de ser monjo", i que faci un cert trencament amb l'exterior. Així, mentre dura el noviciat, les relacions amb el món extern es redueixen al mínim indispensable i, en principi, el novici no pot visitar els seus familiars, encara que sí que pot rebre la visita d'aquells²⁹. Dins el monestir els novicis ocupen un espai concret -el noviciat-, que no abandonen fins després del juniorat i d'haver fet la professió solemne.

Aproximadament, a mig noviciat, el consell de degans avalua novament el candidat i n'analitza l'adaptació. En finalitzar, cal una nova votació dels degans per poder-lo admetre a la professió. Però, a més a més, l'admissió d'un novici ha de ser ratificada per tota la comunitat -o més ben dit pel consell de comunitat, que, com dèiem, està integrat per tots els monjos professors-, que han d'emetre un vot majoritari i afirmatiu, ja que "*és la comunitat la que t'accepta, no ets només tu que truques...*". Després de passar per tots aquests sedassos, el novici fa una professió per tres anys -la **professió simple**-, que inicia un altre període que s'anomena de **juniorat**³⁰. En principi, el juniorat dura els tres anys esmentats, però aquests fàcilment es converteixen en quatre

²⁷ "Postulant" ve del llatí *postulare* (demandar), o sigui que significa "el qui demana".

²⁸ En certa manera, el mestre de novicis avala el candidat al llarg del període de postulantat i de noviciat. Si l'opinió del mestre de novicis és desfavorable, tot el procés de formació queda interromput.

²⁹ "Perquè convé que (el novici) prengui consciència d'un nou estat de vida i prengui consciència que la seva família comença a ser una altra. Però això és un tipus de trencament que també s'ha de fer a nivell matrimonial, per exemple, no?" (P. J.C., 11-II-93).

³⁰ Un dels informants recorda que el seu prefecte de júnors els deia: "encara que jurídicament ho feu per tres anys, no penseu que és per tres anys; si no, malament...". "I és ben bé així", conclou.

o cinc, i fins i tot es poden allargar fins a nou³¹. Acabat el juniorat, hi ha un nou informe del prefecte de júnors, una nova votació del consell de degans, així com una darrera votació del consell de comunitat, que donen pas a la professió perpètua o professió solemne, amb els drets i deures que això implica³². També, d'ençà aquest moment, hom és monjo per tota la vida.

Durant els anys de noviciat i de juniorat, el candidat segueix uns estudis que estan dividits en dos cicles. El primer cicle és de tres anys -recordeu que el noviciat només en dura dos, per la qual cosa no hi ha una correspondència exacta entre les etapes de formació monàstica i el pla d'estudis- i el candidat rep una formació bàsica, però d'un cert nivell. En aquest primer cicle hom estudia Sagrada Escriptura, litúrgia, un curs sobre la Regla de sant Benet, un altre curs sobre espiritualitat patristico-monàstica (centrada, bàsicament en les fonts del monaquisme benedictí), història de la filosofia, un curs d'introducció a la teologia i un altre a la psicologia. Un àmbit complementari, però també important, en aquest primer cicle és el de les llengües: tothom estudia llatí i llengua i literatura catalanes; menys nombrosos són els que fan grec i l'hebreu es reserva per a aquells que el dia de demà es preveu que s'especialitzaran en l'estudi de les Sagrades Escriptures. El segon cicle segueix l'estructura normal dels estudis filosòfics i teològics de qualsevol seminari, "el que, entre cometes, en diríem la carrera eclesiàstica", segons un dels informants. Inclou estudis i cursos de filosofia, moral, cristologia, antropologia, teologia, etc.

Fins aquí el que seria el marc general. De totes maneres, i atès que les capacitats intel·lectuals dels candidats poden ser força diverses, hi ha un cert marge d'adaptació del pla d'estudis a cadascú i, així, alguns candidats adults (i que els costa més l'estudi) assisteixen a algunes classes com a oients i, en altres, estan dispensats de fer exàmens. Contràriament, s'estimula que els més preparats i desperts des d'una perspectiva intel·lectual, facin alguna llicenciatura o doctorat fora del monestir. L'elecció està en funció de les capacitats de l'interessat i també de les necessitats del monestir. Gairebé sempre aquests estudis universitaris es fan a l'estranger. Roma, i la mateixa universitat benedictina de Sant Anselm, pot ser un dels destins preferits, però també hi ha llicenciats i doctors per universitats alemanyes, angleses i franceses. Això ha permès a alguns monjos de Montserrat familiaritzar-se amb intel·lectuals estrangers, aprendre una o dues llengües i conèixer la vida monàstica d'altres països, amb el que implica tot això d'enriquiment personal i professional.

Però tornem endarrera i reprenem el fil que havíem deixat en el moment en què el candidat ha fet la seva professió solemne o perpètua. Fa més de trenta anys, quan el qui redacta aquestes ratlles era escolà de Montserrat, la comunitat estava dividida en dos tipus de monjos clarament diferenciats: els pares i els germans. Els primers eren sacerdots i els segons eren llecs i el contrast entre uns i altres era tan notable que no crec que sigui exagerat de parlar de monjos de primera i de monjos de segona, respectivament³³. Aquestes diferències, en absolut volgudes per sant Benet

³¹ "A vegades algú comenta que havia viscut el temps de juniorat com una mena d'espasa de Dàmocles al damunt i 'segons que faci, o que no faci em deixaran o no professar?'. No es tracta d'això. Ell és monjo i que faci el que cregui convenient. Ara, sí que anem parlant, i de tant en tant, de temes més de fons, a vegades no, i és un seguiment, quan ja s'acosta, si que ho plantejem: 'tu en tens ganes?', com ho veus?', o 'et sembla millor esperar, o no?', 'a mi em sembla que seria millor, encara, que t'esperassis', i aleshores es fa la professió solemne, definitiva...". (P. J.C., 10-II-93, que aquí parla com a prefecte de júnors que és).

³² "Fins que un no ha fet la professió solemne (...) -és monjo com els altres, eh?-, però jurídicament a les votacions de comunitat no hi participa: elegir abat, o per elegir els degans, o per algun fet econòmic d'importància, o per fer una fundació monàstica o per admetre'n un altre (monjo). Naturalment, un no vota fins que no és profés solemne". (P. J.C., 10-II-93).

³³ Tots els informants s'hi han referit amb èmfasi. L'un deia: "...actualment hi ha una sola classe de monjos. Abans hi havia els monjos de cor, que estaven tots destinats al sacerdoci, i els germans, que no tenien els drets capitulars. Històricament això s'explica una mica perquè un monestir, a part de la comunitat, necessita col·laboradors seglars a altres

(que segons sembla no era sacerdot, sinó diaca), es van desenvolupar, històricament, en un context de divisió social del treball dins els monestirs: així, mentre els monjos de cor s'orientaven cap als treballs intel·lectuals, els llecs ho feien cap als manuals. I malgrat ser contràries a l'esperit de la Regla, les diferències no van desaparèixer fins al Concili Vaticà II. Actualment, i almenys sobre el paper, no hi ha distincions: la formació és idèntica tant per als pares com per als germans, i només pel càrrec d'abat o de mestre de novicis és preceptiu el sacerdoci. Tanmateix, l'elecció d'aquells monjos que seran ordenats sacerdots o no ho seran, depèn de l'abat³⁴, i el sacerdoci és vist més com un servei que no pas com un privilegi³⁵. Una darrera citació textual d'un informant pot sintetitzar correctament el tema: *"Un entra al monestir per ser monjo. I el monjo, en principi, no és clergue (...) Aleshores, quan ha fet la professió solemne, ha fet allò per la qual cosa entrava al monestir. El que passa és que tota comunitat necessita, també algun prevere i llavors cal que hi hagi alguns sacerdots per les necessitats, diem-ne sacramentals, de la comunitat"* (P. J.C., 10-II-93).

6. Relacions amb altres institucions socials

Quan encetava aquest tema, un dels informants em va dir gràficament: *"Mira, estem, diguem-ne, fora del món, però no vivim a la lluna"*. I tot seguit ell, i també els dos altres informadors, van passar a detallar les relacions del monjo amb l'exterior. I en primer lloc amb la família.

Pel que fa al tema de les relacions amb la família, tots coincidien a assenyalar que aquestes s'han "humanitzat" molt en els darrers anys i afegien anècdotes que denotaven una notable rigidesa en els plantejaments tradicionals. Però, malgrat aquesta major flexibilitat, és evident que es produeix un cert "distanciament" amb la família. Un informant ho expressava així: *"La idea és aquesta: vol dir que renuncio als pares (en entrar a Montserrat)? De cap manera. Però jo m'he emancipat i m'he "casat"; m'he compromés amb una altra gent, i tinc la meua casa, tinc la meua economia independent, tinc els meus horaris, tinc els meus interessos, fins i tot crec nous interessos que poder ser fins i tot més forts que amb els meus propis germans i amb els meus pares, i això hi és..."*. I afegia poc després: *"Costa una mica de dir, però partim de la base que la família és la comunitat"*.

Recordis que en un apartat anterior assenyalàvem que el major distanciament amb la família es produeix durant els dos primers anys d'estada al monestir. Passat el temps de noviciat, el monjo

nivells. I va arribar un moment que aquests col·laboradors seglars, homes, es van integrar molt a la comunitat (i s'hi van quedar a viure). Ara, amb el temps, això representava dues classes de monjos...". (P. B.D., 8-II-93). L'explicació d'un altre informant és igualment explícita. Diu així: "Quan un entrava al monestir, que era com novici, ja firmava si anava per sacerdot o anava per germà, i fins i tot hi havia dos noviciats diferents, i fins i tot pregaven diferent. Perquè uns feien estudis i els altres no en tenien...Una sort va ser que diversos germans, entre cometes, que el seu ofici diví consistia a dir parenostres i no gaire cosa més, doncs, eren gent llesta, gent que tenien cultura, i això va fer més fàcil la unió, eh?. Era un tall molt considerable, molt considerable; actualment, no". (P. J.C. 11-II-93). I el tercer informant hi afegeix: "en alguna època hi havia hagut noviciat de pares, noviciat de germans; el juniorat era per als pares i en deien, fins i tot, *clericat*; per això, ara, fins i tot, hem canviat la paraula, i no en diem clericat, ja que no és el lloc de formar clergues, sinó juniorat, que és el lloc dels joves que estan en període de formació...". (P. J.M. S., 8-II-93).

³⁴ "...durant el període de formació, un no sap ni si serà ordenat ni si/no -en tot cas, ell pot saber si ell en tindria ganes o no-, però si ho serà o no ho serà, no. També aquí hi cap el diàleg, hi cap l'exposar, però la decisió depèn de l'abat...Ja dic, això és tornar una mica a l'esperit benedictí, que el monjo no és tant el que és ordenat de pare com aquest que viu aquesta vida de pregària, de comunitat, etc.". (P. J.M. S., 8-II-93).

³⁵ "Jo penso, en principi, que un monjo, si l'abat li proposa ser sacerdot, ha de tenir raons molt fonades per dir que no. Perquè és un servei que se li demana al cap i a la fi. Però pot dir que no, naturalment" (P. J.C., 11-II-93).

acostuma a visitar els seus familiars un o dos cops l'any. Si l'interessat és de lluny, -un cas de València fou esmentat aquí repetidament- pot anar-hi una vegada i estar-s'hi més dies; si és de més a prop, doncs segurament hi anirà un parell de vegades i s'hi estarà menys. No hi ha un criteri fix i depèn de si el monjo té els pares vius, de si aquests són grans i necessiten atencions, de les relacions amb els germans, etc. En general, podria dir-se que es procura que el monjo pugui participar en els actes familiars d'una certa rellevància: casaments, malalties greus o perllongades de familiars directes, defuncions, etc.

Pel que fa a les relacions amb l'exterior, també depèn molt de l'estil de vida i de feina de cada monjo: "*Hi ha monjos que pot fer anys que no tenen cap contacte amb cosa de fora, que surten poquíssim, si no és per anar a un casament, o per anar, no sé, al metge o una cosa aixís. En canvi, d'altres, per la seva feina, no cal dir si fan classes a Barcelona (...). Jo mateix, sovint he de sortir, però sempre, i ara et dic una cosa que jo la visc bastant així, és amb consciència de ser casat, no de ser solter. Per tant (...), si tinc una reunió a les set del vespre a Barcelona i s'acaba a dos quarts de nou, home!, si que algun dia ho aprofitaré per anar a sopar a casa d'uns amics, però sistemàticament no, perquè si jo fos solter, mira, doncs, jo no dependc de ningú...; o sigui, que les relacions amb el fora es fan sabent on tens els peus, on tens l'arrel, on tens a casa teva, senzillament". (P. J.C., 11-II-93).*

Els monjos, tanmateix, disposen dels mitjans per assabentar-se del que passa pel món: reben quasi tots els diaris que s'editen a Barcelona i són nombrosos els monjos que tenen un aparell de ràdio. L'única restricció és la de la TV. No hi ha res escrit, ni res codificat, però l'aparell de TV està en una sala tancada, i només s'obre quan hi ha algun fet important d'ordre civil o eclesiàstic. Si algú, per raons de feina o pel que sigui, està interessat a veure algun programa, pot demanar la clau i mirar-lo; fins i tot pel·lícules, però és habitual que hom se n'abstingui. A un altre nivell, i en paraules d'un informant: "*D'ençà el canvi de règim, diguem-ne com a ciutadans civils, cada vegada estem més normals, he, he...*". I a continuació comentava alguns aspectes d'aquesta normalitat: el fet que cotitzen a la Seguretat Social com a autònoms; que estan inscrits, com ja hem vist, a una assegurança mèdica que cobreix la majoria dels religiosos d'Espanya; que participen activament votant a totes les eleccions -Montserrat pertany al districte electoral de Monistrol- i gairebé sempre els toca presidir o fer de vocals d'alguna mesa electoral. Aquesta normalitat es reflecteix, també, pel que fa al servei militar, i així com abans els monjos n'estaven exempts, ara no és així. Es procura, doncs, que el postulant deixi solucionat aquest tema abans d'entrar al monestir. Si això no és possible, hom acostuma a sol·licitar "serveis auxiliars" i, en algun cas, s'han mogut certes influències per buscar un bon endoll a l'interessat³⁶.

Finalment, les relacions que hom manté amb el món eclesiàstic són més que cordials. En aquest sentit, hom va esmentar els contactes continus amb Poblet³⁷, i les bones relacions que es mantenen amb les diòcesis catalanes, que esdevenen excel·lents en el cas de l'arquebisbat de Barcelona.

7. A manera de conclusions

Benet de Núrsia, al segle VI, va dibuixar unes línies mestres de vida cenobítica escrivint una Regla que unes comunitats concretes, i Montserrat entre elles, han encarnat en uns temps i uns

³⁶ "...per exemple un, doncs va fer de telefonista del Narcís Serra, quan era ministre de defensa: tenia tres o quatre soldats telefonistes i a través del X, doncs el vam fer encarrilar a fer de telefonista del Narcís Serra. Vull dir, entre perdre el temps, val més fer un treball positiu". (P. B.D., 8-II-93).

³⁷ "...com més segles passen, més ens assemblem, és a dir, que les diferències que ara ens fan distingir de Poblet, són coses accidentals, no?". (P. B.D., 8-II-93).

espais també concrets. Sovint, aquestes cristallitzacions històriques adquireixen unes fesonòmies molt pròpies i és evident que aquest és el cas de Montserrat. Avui, ser benedictí, a Catalunya, és ser monjo de Montserrat i a l'inrevés. Ambdues tradicions, la benedictina i la montserratina, estan tan indestriablement unides que han arribat a ser una cosa idèntica en la consciència de la gent.

Però, qui són els qui entren a Montserrat?; existeix un perfil més o menys característic de persones que se senten atretes per fer-se monjos benedictins de Montserrat?. En plantejar la pregunta als informants, semblava que més aviat neguessin l'existència d'aquest perfil hipotètic. Així, un d'ells, mestre de novicis, passava revista mentalment a les darreres fornades de postulants i, exceptuant la vocació, no trobava uns trets sociològics comuns. La classe social dels candidats, per exemple. Pel que fa a aquest tema, hi ha totes les gammes representades, des dels monjos que procedeixen de famílies molt benestants fins a aquelles altres que són fills de llars molt humils. També hi ha diferències notables pel que fa al nivell de formació o instrucció amb què hom arriba a Montserrat: hi ha universitaris, altres que tenen estudis de tipus tècnic i uns tercers que tenen l'E.G.B. per tot bagatge³⁸. Tampoc les històries personals o biografies tenen aquests trets comuns que buscava l'entrevistador: alguns candidats són fills de famílies cristianes que van rebre una educació religiosa acurada des de petits; però, en canvi, altres són fills de llars anticlericals i l'educació rebuda en algun cas, més que indiferent fou, fins i tot, antireligiosa. Tanmateix, uns van entrar al monestir després d'un llarg procés que ho preludiava, però altres ho van fer després d'uns anys moguts a nivell personal i havent fet el "calavera" durant una bona temporada. Fins i tot el perfil ètnic ha deixat de ser significatiu: *"en aquest moment hi ha catalans de soca-rel, de tradició familiar; hi ha fills d'immigrants; hi ha valencians i després hi ha un basc i un colombià. Tots parlen català, però alguns l'han après aquí"* (P. J.Mª S., 8-II-93). En canvi, una tendència que sembla afermar-se és una major edat per part dels candidats, la qual cosa no entusiasma, precisament, els responsables de la seva educació³⁹.

Però, malgrat que no existeixin uns trets objectius i específics que permetin parlar d'un perfil sociològic, hi pot haver un cert tarannà que denota la procedència. Una anècdota que conta un dels informants és clara al respecte: *"Una vegada vaig anar a fer un enterrament d'un oncle meu, ja fa uns quants anys, i en sortir un senyor em diu: Vostè, que és de Montserrat?. Dic: 'Si, que m'ha vist alguna vegada?'. Diu: No, però la manera com diu la missa...Clar, vulgues no vulgues, això, el nostre gènere de vida crea un cert estil, com el tenen els jesuites, no?"* (P. B.D., 8-II-93).

I és aquest gènere de vida comunitari del monjo una de les fonts més importants de satisfacció⁴⁰, però també de dificultats. Així, un dels aspectes més durs de la vida comunitària deriva de l'acceptació *"del que sant Benet en diu les xacres físiques i morals (dels altres)"*. *"Tothom -continua l'informant- té les seves limitacions i ens les hem d'acceptar, d'assumir i d'integrar. A vegades, naturalment, la no integració d'aquestes xacres pot produir xispes. Però en una comunitat gran sempre queden més diluïdes. Això és un gran avantatge"* (P. B.D., 8-II-93).

³⁸ D'entre els novicis i júnior actuals hi ha un capellà, un metge i un ex-director d'una escola de música.

³⁹ "Els últims anys ha augmentat una mica la gent més gran que demana per entrar; més gran vull dir, més de trenta. Quan és més de trenta anys, normalment, la vida, un home la té feta, o bé és que algú entra precisament perquè no la té feta, i després, fatal!, segur que no el deixarem entrar. Però és una persona que té una professió, que no està en període de formació ni molt menys, no?. I fins i tot més de quaranta. A més, en aquest moment n'hi ha tres o quatre que estan demanant per entrar i ens fa una mica...aquest dia ho comentàvem, eh?" (P. J.C., 11-II-93).

⁴⁰ Un dels informadors recorda, en aquest sentit, els seus anys de prefecte de l'Escolania dient: "El més dur dels anys de l'Escolania no va ser el contacte amb els nois, que és molt bonic de vegades; el més dur per a mi va ser l'estar absolutament al marge de la vida de la comunitat: cap acte de pregària, cap àpat, cap estona d'esplai, absolutament...i no en voldria fer cap tragèdia, però el que més trobava a faltar...doncs era això (...). Si vols tu, agafem-ho per la via negativa. Es la por a viure sol. Viure amb altres...No sé, perquè a vegades no penso que és així" (P. J.C., 10-II-93).

Però juntament amb els avantatges, també hi ha inconvenients i un d'ells pot ser la lentitud de l'engranatge, el caràcter feixuc de l'estructura⁴¹.

La integració progressiva del candidat a la vida monàstica i la seva relació amb la comunitat es pot comparar amb un festeig: "L'entrada al monestir és una mena de festeig, diguem-ho així. El que passa és que, tal com passa en un festeig normal d'un noi i una noia, en el moment en què comencen a festejar, o que comencen a entreveure que el seu projecte és bo, per res no pensen que allò es pogués trencar". (P. J.C., 10-II-93). Però a la realitat, a vegades, el projecte es trenca, ja sigui perquè hom havia idealitzat la vida monàstica, "o bé perquè han sorgit un tipus de problemes que estaven una mica amagats, a vegades psicològics, i que ell mateix ha anat descobrint o bé que ha anat descobrint la comunitat. I a vegades això és més dolorós: fer-ho veure (a l'interessat)". Des d'una perspectiva estadística, "la proporció que es queda aquí deu ser de la meitat, poc més, poc menys"⁴², i això perquè "la vida de comunitat és -segons el Pare Cassià Just- exigent i requereix un llarg aprenentatge". Les fases d'aquest aprenentatge són magníficament descrites pel mateix autor i en reproduïm una llarga cita: "A grans trets podem distingir-ne dues etapes abans d'assolir la tercera, que consisteix en la vivència del bon zel amb amor ferventíssim.

Un primer temps feliç, idíl·lic. Encara no coneixem a fons la comunitat. Gairebé érem incapaços de veure'n els defectes. En l'eufòria de l'opció que havíem fet sincerament per Déu, tot ens resultava nou i meravellós. Tendíem a veure els membres de la comunitat com a persones excepcionals, que havien realitzat ja l'ideal que nosaltres cercàvem. Només vèiem qualitats. I si vèiem o notàvem algun defecte, l'assumíem com una excepció que confirmava la impressió de conjunt.

Després -i generalment ben aviat- segueix un temps de decepció, normalment lligat a un període de fatiga, a un sentiment de solitud, a algun fracàs personal o a alguna frustració relacionada amb l'autoritat. Durant aquest temps de depressió tot esdevé tenebrós. Només veïem els defectes dels altres i de la comunitat. Tenim la impressió o bé d'estar submergits en un món encarcerat en el qual domina la hipocresia del reglament i les ganes de pujar, o bé que ens les havem amb gent que no toca de peus a terra, incompetent i desorganitzada. I la vida esdevé insuportable. Com més havíem idealitzat la comunitat i els seus responsables, més el desencís esdevé greu i amarg.

Ara bé, si per la gràcia hem arribat a superar aquesta segona etapa, entrem en una tercera que dura tota la vida, i que cada vegada esdevé més bella i més autèntica. És l'etapa que jo qualificaria del realisme i de l'amor crucificat. (...) Els membres de la meua comunitat no són ni uns sants ni uns dimonis, sinó persones humanes amb un teixit de llum i de tenebra, de bé i de mal, però cadascuna està creixent, està treballada per Déu, cadascuna viu una esperança. Es quan posem arrels de debò, en la comunitat, quan acceptem de viure i de caminar endavant conjuntament i a preu de tot"⁴³.

⁴¹ Es a dir, la comunitat gran té també les seves servituds. Jo recordo (que) durant un temps vam tenir una casa a Jerusalem i jo hi vaig viure un any i mig. Doncs, és clar, allà érem sis; doncs hi havia cosetes de funcionament que dèiem: 'escolta, això, perquè ho fem així?', podríem canviar-ho! Ah!, molt bé, sí, (hi) estem d'acord'; i ho canviàvem en aquell moment. Aquestes mateixes coses, aquí a Montserrat, difícilment es poden canviar. Han de ser, a vegades, (canvis) generacionals, o sigui la màquina, l'engranatge sempre és molt més lent. I això, a vegades, pot resultar una mica feixuc" (P. B.D., 8-II-93).

⁴² L'informant que ens ho explicava és afeccionat a l'estadística i cada any, l'1 de gener, agafa dades sobre la comunitat que li permeten un cert control estadístic. Aquest control el porta des de fa uns vint-i-cinc anys.

⁴³ Cassià Mª Just, Op. cit., 323-324.

Alguns, després del noviciat, del juniorat o fins i tot després de ser professors solemnes⁴⁴, opten per anar-se'n. Sovint aquestes sortides o desercions han estat madurades amb el temps i no són traumàtiques. Però poden ser-ho, i el record de l'estada a Montserrat esdevenir quelcom ple de verí i de ressentiment. Aquest és el cas de Narcís Xifra, autor d'un llibre visceral i fòbic titulat *Confessions d'un ex-monjo de Montserrat* (1991)⁴⁵ on l'autor, que té més de vuitanta anys i en porta més de quaranta fora del monestir ens descriu el seu fracàs com a monjo montserratí.

Però el cas del pare Xifra no es pot generalitzar ni molt menys i, en canvi, tot sembla indicar que la vida dins un monestir pot ser molt feliç o molt desgraciada, com en qualsevol altre lloc. I l'envit o el risc de l'una o l'altra, l'expressa novament amb contundència l'abat Cassià Just quan escriu: "...perquè mentre els homes tendim a la seguretat, a l'aurea mediocritas, sant Benet ens empeny vers la follia de la Creu, més enllà de les raons i de les mesures purament humanes. Si el monjo no troba el gest interior de despulament per obrir-se a Jesucrist, pot malversar, any rera any, tota la vida, encallat en la mediocritat, en una vida més o menys observant, però mancada de volada, d'il·lusió, de joia. Sense la configuració amb el Crist, la vida del monjo és fada, absurda. Aquesta és la feblesa, millor dit, el risc: si no es va a fons, més val no començar l'aventura"⁴⁶.

BIBLIOGRAFIA

ALSINA, M.

1981 *Saviesa d'un home de Déu*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

ALTISENT, A.

1990 *Reflexiones de un monje*. Salamanca, Ed. Sígueme.

COLOMBAS, G.M.

1971 "Benedictinos (Orden de San Benito)", a *Enciclopedia Rialp*. Madrid.

ESTRADE, M.

1987 *Fuit vir. Una vegada hi havia un home, Benet*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

MASOLIVER, A.

1978/80/81 *Història general del monaquisme cristià*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

REGLA DE SANT BENET.

1989 *Regla de Sant Benet. Amb pròleg i glosses per a una relectura de l'abat Cassià Mª Just*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

⁴⁴ Des del 66 fins ara una trentena de monjos, professors solemnes ho han deixat. El motiu: "el sotragueig conciliar i postconciliar que va crear una certa crisi d'identitat, però que va tenir l'avantatge de posar en el seu lloc molta gent". Força dels que van sortir han continuat mantenir relacions cordials amb els seus ex-companyys del monestir.

⁴⁵ Ja abans l'autor (1973) havia editat algun altre llibre en la mateixa direcció.

⁴⁶ Cassià Mª Just, Op. cit., 191.

SANT GREGORI EL GRAN.

1989 *Diàlegs.* (Vol I), Barcelona, Fundació Bernat Metge.

TIMIADIS, E.

1987 *Ser monjo. Un retrat del monaquisme ortodox.* Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

XIFRA, N.

1991 *Confessions d'un ex-monjo de Montserrat.* Barcelona, Ed. El llamp.